

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

מנחות ט היא שיחתי

נושאים לשיחה ודיון
לקחת מדף הגמרא אל משעולי החיים

סכנת השדים הטמאים יעו"ש.

והנה, ידוע מה שדקדקו שלא ידעה לאה עד יום מותה שרחל מסרה לה הסימנים, שהרי לא יתכן שתאמר לה "המעט קחתך את אישי", וכנראה שמעולם לא ידעה לאה שרחל מסרה לה הסימנים מרצונה ומחפצה [ואולי אפילו לא ידעה שיעקב חפץ ברחל בתחילה, כי עפ"י הפשט לא נזכר שאמר לה יעקב דבר מה על זה רק פנה אל לבן בצינעא בטענת למה רימיתני] אם כן, איך נעשתה מסירת הסימנים בלא משים?

לפי דברי החסד לאברהם מובנים הדברים היטב. רחל רק לימדה את לאה (כביכול לפי תומה) מה שלימד אותה יעקב את סוד אלו המקומות ותפקיד האשה לסלק משם הטומאה. וכאשר נשא אותה יעקב עשתה לאה כאשר למדה, בלא להבין שישי כאן איזה סימנים ביניהם אלא בשביל לקיים את אשר למדה.

זהו החסד הגדול של רחל להיטיב ללאה בלא שלאה תדע לעולם את הוויתור הגדול שעשתה עבורה.

מידות טובות | וויתור לא מורגש

והנה, היה מדקדק זקני רבי שמחה שלמה לוי זצ"ל, בתורה כתוב "ויזכור אלקים את רחל" לאחר מעשה הדודאים. ולכאורה צריך להבין, הרי הוויתור של רחל ללאה היה קודם נישואיה, ומדוע המתין לה הקב"ה כל כך הרבה זמן עד שזכר לה את וויתורה ופקדה בפקודת ישועה ורחמים.

וביאר, דהרבה פעמים יכול אדם להתרומם לזמן קצר לדרגה גבוהה, ולעשות איזה מצוה גדולה כמו ויתור גדול לזולתו וכדומה, אבל עיקר המבחן הוא האם יחזיק בויתור זה לאורך זמן, ולא ינחם על זה.

והנה, קודם 'ויזכור אלקים את רחל' כתוב שאמרה לאה לרחל 'המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני', והיתה רחל יכולה להתקומם ע"ז הרי אני עצמי ויתרתי לך וגיליתי את הסימנים, ואפילו הכי החזיקה במידתה, ולא עלה על דעתה להתחרט או להצטער על ויתור זה, ולכך מייד 'ויזכור אלקים את רחל' שמסרה סימניה לאחותה.

פנימיות | סוד התנוך והבהונות

בדף שלנו אנו לומדים על דיני נתינת דם האשם והשמן על תנוך ובוהני המצורע הימניים. אנו הקטנים איננו מוצאים טעם לג' מקומות הללו שציוותה עליהם התורה. אך הקדוש רבי אברהם אזולאי (זקינו של גאון עוזינו החיד"א) ביאר זאת בספרו חסד לאברהם:

"דע שיש ג' שדים גדולים המעוררים את האדם לרדוף אחר תאוות גופניות, אחד משכנו על תנוך אוזן הימנית והוא הגדולת והבינוני על בהן יד הימנית, והקטן על בהן רגל הימנית. ועל ידי נתינת הכהן מדם האשם על ג' מקומות אלו מסתלק מעליו טומאת מת שהוא רוח הטומאה מסטרא דשמאלא".

מעניין לדעת | נתינת דם הכפרות על התנוך והבהונות

על פי זה כותב החסד לאברהם דבר מעניין: וכן צריך ליתן מדם התרנגול הנשחט לכפרה בערב יום הכיפורים על תנוך אוזן המכפר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית ובזה מסתלקים מעליו השדים המעוררים אותו לרדוף אחר תאוות גופניות, והם הם המעוררים הם הם המקטרגים ובהסתלקם מעליו ניצול מתובע ומקטרג ואין שום ב"ד יכול לדון מבלי תובע.

הידעת | הסימנים שמסרה רחל: התנוך והבהונות

כולנו יודעים שרחל מסרה ללאה הסימנים שנתן לה יעקב, אבל לא ידענו מה הם אותן סימנים. הקדוש חסד לאברהם שם מבאר שהיו אלו ג' מקומות הללו, התנוך והבהונות, שציווה עליה לסלק ממקומות הללו

הם הופיעו לראשונה כנראה בדפוס "וונציה" (הוא הדפוס הראשון בו הופיעו מסכתות קדשים. בדפוס שונצינו לא נדפסו מסכתות מסדר קדשים), וכנראה היה בכתב היד שהיה לפני המדפיסים.

עיון | האם מועיל "סמוך לבוהן" מצד כף היד

רש"י מפרש ש"על בוהן" מתפרש במובן של "סמוך" כמו "לבונה על המערכת" וכדדרשינן "ועליו מטה מנשה", ולכן מועיל לתת על צדדי הבוהן כי גם זה נחשב "סמוך לבוהן".

אילולי דבריו היה מקום לומר שהתורה ריבתה צדדים לומר שגם הן בכלל הבוהן, ולא רק צד הציפורן, אבל רש"י מלמד אותנו שהבוהן הוא רק צד הציפורן והצדדים מועילים מצד שהוא "סמוך לבוהן".

לפי זה יש לדון האם מועיל גם סמוך מצד אחר, אם נותן הדם על כף ידו במקום הסמוך ממש לבוהן, דלכאורה סוף סוף יש כאן "על בוהן" - הסמוך לבוהן.

[ורבינו הגראי"ל זצ"ל באילת השחר (כת"י?) העיר שלפי זה גם "על מזוזות ביתך" (או "לאות על ידך") יתפרש גם באופן של "סמוך למזוזה"].

דקדוק | מדוע לומדים דוקא מ"ועליו מטה מנשה"

מדוע באמת לומדים "על - סמוך" מ"ועליו מטה מנשה"? הרי מצאנו כן בהרבה מקומות בתורה, כמו "וישב על הבאר" שאין הכוונה על הבאר כפשוטו אלא בסמוך לבאר, וכן הרבה מאד.

כמדומה שזה מאותה הסיבה שאונקלוס תרגם רק שם בפרשת המחנות (במדבר פרק ב) את כל לשונות "החונים עליו מטה פלוני" - "דסמיכין עלוהי" ולא תרגם "עלוהי" כדרכו בכל מקומות ש"על" משמש סמוך, שלא שינה שם מהתרגום המילולי.

מדוע באמת דוקא שם נקט אונקלוס לשון זו? ביאר מו"ר מעט צרי זצ"ל שזה משום ש"לחנות על" עלול להתפרש במובן של התקרבות למלחמה, כמו "אם תחנה עלי מחנה" ולכן הקפיד לפרש "דסמיכין עלוהי".

אמנם העיר מו"ר זצ"ל שזה לא יועיל ל"ועליו מטה מנשה" שלא כתוב שם "והחונים עליו" אלא בסתמא "ועליו", ואפילו הכי תרגם אונקלוס "ודסמיכין עלוהי".

כנראה בגלל זה הביאו חז"ל דוקא פסוק זה להוכיח את "על" במשמעות

סיפור | הוויתור על שרשרת הפנינים

בעניין זה, סיפר רש"י זצ"ל על אמו הצדקנית צפורה חנה ע"ה [אשר גדולי ירושלים היו מכנים אותה בהערצה 'אחת האימהות'], שלאחר מות אמה ע"ה שימשה את אביה זצ"ל, וכאשר נפרדה ממנו לעלות לארץ ישראל [לאחר שנשא אשה בזו"ש], העניק לה - כאות הערכה - את שרשרת הפנינים שהייתה שייכת לאמה האהובה.

לאחר שהגיעה זקנתנו ע"ה לארץ ישראל, שאלה אותה אחותה הרבנית פראנק ע"ה [שעלתה כמה שנים קודם לכן ארצה], האם היא יודעת מה בדבר שרשרת הפנינים של אמם, אשר עז חפצה לקבלה שיהיה לה למזכרת אהבה, ותיכף השיבה זקנתנו ע"ה "אבינו שלח שרשרת זו עמדי כדי למוסרה לך" והעניקה אותה לה ברוחב ליבה.

ואמר רש"י זצ"ל שכל ימיה הייתה מרת צפורה חנה ע"ה רואה את אחותה ע"ה ענודה בשרשרת זו, ולא עלתה על דעתה איזה מחשבת חרטה או צער על ויתורה הגדול, וזהו כמו שנתבאר במעלת רחל שעיקר העבודה להמשיך הוויתור לאורך זמן בלא להנחם ולהצטער על זה.

כרחל אמנו, גם סבתא צפורה חנה ע"ה לא גילתה לאחותה שהיא וויתרה עבודה על משהו. עד מותה לא ידעה הרבנית פראנק על הוויתור של אחותה. מי כן ידע על זה? בעלה, מרן הגרצ"פ זצ"ל. הוא כתב מכתב תורה לחמיו ובסוף הדברים כתב "תודה רבה על שרשרת הפנינים ששלחת עם חנה..." במכתב החוזר התפלא האב הרי הוא נתן אותה במתנה לחנה... הגרצ"פ תיכף הבין את אשר נעשה, אבל לא אבה לצער את שתי האחיות הצדקניות הללו ולגלות את הסוד. לאחר מותה של גיסתו סבתא צפורה חנה ע"ה כתב עליה גיסה הגאון זצ"ל: "לא מצאתי דוגמתה בימינו אלה, והרי היא כאחת האמהות: שרה רבקה רחל ולאה". כנראה נסובו דבריו אלו על הוויתור החשאי שנחשף אליו.

תופעה | פירוש משולב בתוך הגמרא

הדף שלנו פותח בתופעה מסתורית המצויה (רק?) במסכת מנחות: באחד הדורות שילב אחד מחכמי ישראל פירוש קצר בתוך לשון הגמרא, ונדפסו בתוך סוגריים, כמו למשל המילים הראשונות בדף שלנו.

מיהו כותב הביאורים הקצרים הללו? איננו יודעים, אך יש לשער שהוא אינו קדמון מאד, שהרי בכתבי היד שלפנינו אין הם נמצאים.

"מקום" נחשב כך גם בשעה שאין הדבר קיים בו.

הלכה | "לא ישב במקומו" לאחר מיתה

והנה, יש לדון האם האיסור לא ישב במקומו של אביו או רבו נאמר גם על לאחר מיתה. וידוע שהגרח"ק זצ"ל ישב על כסא אביו הקדוש מיד לאחר מותו ואמר שזהו שבח ומעלה לנפטר, כמוש"כ ששלמה ישב על כסא דוד אביו. [אף דלכאורה שם הכוונה למלכותו ולא לכסאו ממש, שאין כסא אלא מלכות, וצ"ע שם]. ויש מהאחרונים שדנו להחמיר בזה גם לאחר מיתה.

אך הא מיהת שמע מינה שעדיין מקום זה נחשב "מקום אביו" אף לאחר מותו, וזה כמבואר בגמרא כאן ש"מקום דם האשם" נחשב כך גם לאחר שנתקנה.

בפרט מוכח כן לדעת רש"י בסוגיין שאם נתן השמן על בוהן ידו אבל לא על מקום הדם ממש, לא יצא משום שבעינין שיתן השמן על הדם ולא אצלו (ודלא כדעת הרמב"ם שמועיל גם ליתן בסמוך לו). והנה, לפי"ז אם נותן השמן לאחר שנתקנה הדם צריך לזכור באיזה מקום היה הדם (ולפעמים מביא לוג השמן עשרה ימים לאחר האשם), וזה מפליא שלמרות זאת יש עדיין משמעות באיזה ס"מ בדיוק היה מונח דם האשם לפני עשרה ימים! כי רק אותו המקום ממש נחשב "מקום דם האשם". והוא פלאי.

אוצר | פירוש נפלא מרבו של הבנין שלמה

הגמרא שלנו דנה על השינוי בין לשוה"כ "על דם האשם" במצורע עשיר לבין "על מקום דם האשם" במצורע עני, וביארה שהשינוי "על מקום" בא ללמדנו אפילו לאחר שנתקנה.

אלא שעדיין צריך ביאור מדוע דוקא בעשיר נכתב "על דם האשם" ובעני "על מקום דם האשם" ולא להיפך.

מצאנו ביאור נפלא לזה בדברי רבי שלמה הכהן מווילנא (בהקדמה השניה לחיבורו בנין שלמה מפי רבו רבי יעקב בארי"ט זצ"ל) על פי הגמרא בזבחים מ"ד שאדם יכול להביא את אשמו היום ואת לוג השמן אפילו מכאן ועד עשרה ימים אמנם בוודאי עיקר המצווה זה להביא את השמן יחד עם האשם, אלא שבכך שונה העשיר מהעני, לעשיר מתאפשר להביא את השמן מיד ולכן נותן הכהן את השמן על דם האשם ממש, אבל לעני לוקח עשרה ימים להתארגן עד להבאת השמן ועד אז כבר נתקנה הדם ואם כן מובא השמן רק על מקום דם האשם...

של "סמוך", שהרי זהו הפסוק היחידי שהמילה "עליו" לבדה מתורגמת "סמיכין עלוהי". [כך גם יש לדקדק ברש"י על התורה שבכל הפסוקים שם שתק מלפרש "והחונים עליו" רק בתיבות "ועליו מטה מנשה" כתב "כתרגומו ודסמיכין עלוהי"].

הלבוש הוסיף שבכוונה הדגיש אונקלוס ב"עליו מטה מנשה" דהיינו "סמיכין עלוהי" כדי שלא יתפרש "עליו" במובן של עליונות, והרי "וישם את אפרים לפני מנשה" ולא יתכן שמנשה יהיה עליון עליו, לכן הדגיש "ודסמיכין עלוהי". לדבריו יש לפרש כן שלכן יש הכרח לגמרא כאן לפרש "עליו מטה מנשה" במובן של סמיכות, כי מנשה הוא תחת אפרים ולא מעליו.

וורט | מקום משכן כבודך גם לאחר החורבן

הגמרא אומרת ש"מקום דם האשם" מלמדנו שאפילו אם נתקנה הדם שפיר דמי. הרי שלשון "מקום הדבר" נופל גם כאשר נסתלק הדבר.

על פי זה פירש המשך חכמה בפרשת לך את לשון הכתוב "אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה" שהמזבח עצמו סילקו אברהם, מפני שהשתמשו בו גויים לאחר שעזבו, אבל המקום נשאר מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה (שהרי ההרים עצמם אין נאסרים) ושם בנה מזבח חדש, כי גם לאחר סילוק המזבח נשאר המקום "מקום המזבח".

לפי זה ביאר את הפסוק "ה' אהבתי מעון ביתך" היינו בזמן שהוא "ביתך" שהשכינה שם, ואף בזמן שאין שכינה רק "מקום משכן כבודך", שהמקום קדוש, ואין ארון ואין שכינה, וכמו שאמרנו "תלפיות" - אפילו בשעה שהוא תל, כל פיות פונים אליו, מפני שסוף סוף הוא "מקום משכן כבודך" אף לאחר שנסתלק שכינת כבודו, כמו המבואר בגמרא שלנו שהבוהן עדיין "מקום דם האשם" גם לאחר שנתקנה.

לשון הקודש | מקום = מקום שקמים בו

והנה, אגלה לכם כלל בלשון הקודש: שם המקומות שמתחילים באות מ"ם - נסובים על המקום של הדבר. למשל "מטבח" - מקום טבח, "מזבח" - מקום זבח, "משכן" - מקום שכינה, "מחנה" - מקום חניה, "משקל" - מקום ששוקלים בו, "מיטה" - מקום שנוטים בו, וכן הרבה. וביאר מו"ר מעט צרי זצ"ל (מילואים לבראשית א, י) שכן הוא המילה "מקום" בעצמה: שטח שקמים ועומדים עליו.

לפי"ז חידוש הוא ש"מקום הדבר" מתפרש כך למרות שהדבר כבר איננו, שהרי לכאורה כבר איננו קם ועומד עליו, אין זה מקום קימתו. אך באמת כשם ש"מזבח" נחשב כך גם בשעה שאין זבחים בו, כך

ציטוט | מדברי רבינו שמשון פינקוס זצ"ל

בשבת ישנה הלכה מיוחדת ללבוש בגדי שבת כמו שאמרו חז"ל שבת קיג ע"ב ורחצת וסכת ושמת שמלותיך אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת, וענין זה נלמד מבגדי כהונה מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים". הרי לנו שבגדי שבת הם כעין בגדי כהונה וכשם שבבית המקדש היו לכהנים בגדים מיוחדים כך בשבת קודש נצטוינו ללבוש בגדי שבת.

בדרך כלל הבגדים מבטאים את פנימיותו של האדם. בגדי כהונה הם בעצם בגדי מלאכים. גבריאל המלאך נקרא האיש לבוש הבדים. כשנכנסים לבית המקדש כל החיים מרוכזים סביב עבודת השי"ת ולכן לובשים בגדים של מלאכי אלקים.

בכל ימות השבוע בעל המלאכה לובש בגדים המעידים על מלאכתו הפשוטה אבל כשמגיעה שבת קודש לובש הוא בגדי מלכות.

זכורני בהיותי ילד בויליאמסבורג היה לנו שכן אחד בעל בית שמלאכתו היתה פשוטה שבפשוטות והנה בהגיע שבת קודש ראיתי שהוא חובש על ראשו שטריימל הדור ומתעטף בקאפעטע מעיל עם פרחים מרהיבים ועם זקנו המגודל ניתן היה לחשוב שהוא אדמו"ר קדוש. פשוט לא הכרתי אותו. האמת היא שבשבת הוא אכן יהודי קדוש ומורם מעם. שכן מהו אדמו"ר? - אדם שחיי מוקדשים לעבודת ה' בקדושה וטהרה, הוא לא מתעניין בשום דבר אחר. גם יהודי זה בשבת אינו מרים את הטלפון, לא הולך לבנק ולא עושה עסקים, כעת תורתו אומנותו וכל זמנו מוקדש ביום זה לעבודת הבורא כאחד הצדיקים ממש.

סיפור | איך הרגישו החסידים את קדושת השבת ביום שלישי

הגמרא דורשת מהמילה "הכהן" שהכהן צריך להיות בשעת קבלת הדם "בכיהונו", היינו לבוש בגדי כהונה. מבואר שכהן ללא בגדי כהונה אינו נחשב כהן, כמו שלמדנו בזבחים "בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם".

מבואר כאן שהבגדים נותנים לאדם את המשמעות והתפקיד.

הגה"צ רבי אביגדור מילער זצ"ל כתב בספרו אור עולם: הכהנים צריכים ללבוש בגדים מיוחדים, בגדי כהונה לכבוד ולתפארת. משמעות הכבוד והתפארת היא כי כאשר הכהן לובש את הבגדים הללו הוא מתעלה בפנימיותו. הוא עובד את עבודתו בהוד ובהדר. החיצוניות משפיעה. גם פועל פשוט אם ילבש מדי שוטר יושפע מדמותו החיצונית ויתחיל לקנא לחוקים... הבגד אותו לובש האדם משפיע על פנימיותו על כן אנשי צבא לובשים מדים המדיים מחייבים כניעה החיצונית משפיעה על הפנימיות.

מעשה בתלמידיו של רבי אלימלך מליזנסק שרצו לבדוק מנין מגיעה תחושת קדושת השבת והחליטו לבצע את ההכנות לשבת באחד מימי השבוע ולבדוק את תחושתם הפנימית ואכן באחד מימי השבוע התרחצו התכוננו ולבשו בגדי שבת מה נדהמו כאשר גילו להפתעתם כי תחושת רוממות אפפה אותם בדומה לתחושתם בכניסת השבת. מעשה זה גרם להם לעצב רב. אולם כאשר תמהו בפני רבי אלימלך על פשר התחושה המרוממת אותה חשו בסתם יום של חול, שאם האם לבשו את בגדי השבת, כאשר השיבו בחיוב אמר להם כי זו היא התשובה לתמיהתם, כי לבגד השבת כוח מיוחד וסגולה מיוחדת להכניס ללבושם את קדושת השבת. אכן החיצוניות משפיעה על הפנימיות.

לא סיימתי איתכם... | מה בשיעור המוקלט של "היא שיחתי" על הדף שלנו?

- כל פרשה שנאמרה ונשנית - מדוע מנחות חוזרת על זבחים?
- מדוע שבת "כמנחה על מחבת" ולא "כזבח וקרבן"?
- פשט חדש על "בקודש הקדשים יאכלנו"
- בכיהונו - מדוע חשק אחשוורוש ללבוש בגדי כהונה
- בכיהונו - מדוע נלחמה וושתי בבגדי השבת
- בין הידור לשון יופי לבין הידור לשון חיזור
- האם הכהן יכול לתת את הקומץ בכלי בתנועת זילוף?

ניתן להאזנה בקול הלשון!